Łukasz Jodłowski
Oddział Informacji Naukowej
Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

Wykorzystanie platformy edukacyjnej Moodle do prowadzenia zdalnych szkoleń bibliotecznych w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu

Applicability of Moodle learning platform to distance library training in Wrocław University Library

Abstrakt:

W artykule przedstawiono funkcjonowania systemu zdalnego nauczania w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Wymieniono przyczyny zastosowania tej formy nauczania w niniejszej placówce. Omówiono również budowę oraz treść kursów zamieszczonych na platformie edukacyjnej *Moodle*. Tekst publikacji uzupełniono prezentacjami konkretnych materiałów dydaktycznych. W artykule zaprezentowano też szeroko pojętą e-edukację w odniesieniu do tradycyjnego sposobu nauczania, starając się jednocześnie opisać jej rozwój na przestrzeni lat.

Abstract:

The article shows the functionality of distance learning in Wrocław University Library. It lists the reasons of its use in the Library and discusses the structure and content matter of courses available at Moodle learning platform supplemented with presentations of specific didactic materials. The paper also presents broadly understood e-learning in comparison with the traditional one, and gives a description of the development of the former over a span of time.

Słowa kluczowe:

nauczanie zdalne, środowisko wirtualne, *e-learning*, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, platforma edukacyjna, Moodle, kurs online

Keywords:

distance learning, virtual environment, e-learning, Wrocław University Library, learning platform, Moodle, online course

Wstęp

Termin e-learning jest trudny do zdefiniowania ze względu na szeroki zakres interpretacji. E-edukacja postrzegana jest nie tylko jako innowacyjna technika nauczania realizowana za pośrednictwem narzędzi teleinformatycznych, ale również jako zjawisko społeczno-kulturowe oraz przestrzeń komunikacji interpersonalnej [9, s. 41]. Wyróżnia

się dwa, najpopularniejsze rodzaje e-learningu: akademicki (któremu poświęcony jest niniejszy tekst) oraz korporacyjny. Pomimo różnych celów, metod oraz wykorzystywanych narzędzi, oba są zbudowane na podobnych fundamentach. Obecnie e-learning stanowi ważną oraz integralną część systemu edukacyjnego. Należy jednak zaznaczyć, że nauczanie na odległość uzyskało legitymizację w prawie polskim dopiero w 2005 roku [8, s. 49]. W początkowej fazie rozwoju (obecnie również pojawiają się takie głosy) *e-learning* był lekceważony oraz systematycznie pomijany w procesie edukacyjnym. Wskazywano na niedoskonałości merytoryczne kursów online, a także na brak funduszy oraz znikome zainteresowanie zdalnym nauczaniem wśród nauczycieli akademickich [8, s. 52]. Nie ma podstaw, aby twierdzić, że kursy dostępne online są gorsze merytorycznie od tych prowadzonych tradycyjnie. Treść kursu, niezależnie od formy jest uzależniona od umiejętności dydaktycznych twórcy. Począwszy od 2008 roku Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu rozwija system e-learningowy, w którym wykorzystywana jest platforma edukacyjna *Moodle* [1]. Jest to system *open source* zarządzania kursami, oferujący darmowe korzystanie z serwisu. *Moodle* to jedna z najpopularniejszych platform edukacyjnych, z której korzystają największe polskie uczelnie.

Kursy internetowe funkcjonują zgodnie z zasadą „gdzie chcesz oraz kiedy chcesz". Studenci, doktoranci oraz osoby zainteresowane odbyciem takiego szkolenia nie są zmuszone do przybycia osobistego do biblioteki na szkolenie i dezorganizacji swego czasu. Zainteresowani sami monitorują tempo przyswajanej wiedzy oraz dokonują selekcji materiałów zgromadzonych w kilkunastu kursach. System *e-learningowy* sprawia, że wszyscy uczestnicy mają jednakowy, nieskrępowany dostęp do wiedzy. Przedstawienie jej w tradycyjny sposób byłoby niewykonalne, głównie ze względu na ograniczenia czasowe.

W pierwszej części artykułu przedstawiona została geneza platform edukacyjnych oraz wykorzystywanej do ich implementacji – technologii teleinformatycznych. Omówiono wady oraz zalety tych rozwiązań, poprzez ich porównanie z tradycyjnie prowadzonym nauczaniem. Kolejna część publikacji poświęcona została wdrażaniu platformy *e-learningowej* w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Wyjaśniono przyczyny, dla których technologie informatyczne są niezbędne w funkcjonowaniu nowoczesnej placówki prowadzącej prace naukowo-badawcze. Trzecia część prezentuje dostępne obecnie (wrzesień 2015 r.) kursy online oraz przybliża ich funkcjonowanie.

1. Zalety e-edukacji

Powstanie *e-learningu* jest ścisłe powiązane z rozwojem społeczeństwa informacyjnego. Dynamiczny rozwój nowoczesnych technologii sprawił, że właściwie wszystkie instytucje były zmuszone zweryfikować swoje podejście do promowania szeroko pojętej wiedzy. Terminy „zdalne nauczanie" lub „nauka na odległość" (jak często w Polsce określa się e-edukację) nie oddają w pełni możliwości jakie daje *e-learning*. Platformy edukacyjne oferują dostęp do materiałów edukacyjnych, z dowolnego komputera, tabletu a nawet telefonu, bez ograniczeń czasowych. Nie jest przesadą stwierdzenie, że od kilku lat światowa oraz polska nauka jest świadkiem – jeśli nie rewolucji – to z całą pewnością dużych zmian. *E-learning* akademicki należy postrzegać jako „wirtualną uczelnię", gdzie wszystkie elementy tradycyjnej dydaktyki zyskały nową formę. W przedsiębiorstwach, uczelniach oraz instytucjach kulturalnych kursy online z powodzeniem zajmują miejsce tradycyjnych a interaktywność platform edukacyjnych pozwala użytkownikom brać czynny udział w procesie zdalnego uczenia się. Dla przykładu, w Chinach, w 2012 roku, z dwunastu milionów studentów, dwa i pół miliona studiowało zdalnie. Pierwotnie wykorzystywane – kształcenie korespondencyjne ma w Europie długą historię sięgającą XIX wieku. W Polsce, studiowano w ten sposób na szeroką skalę już prawie 200 lat temu. Trudności komunikacyjne jakie istniały w tamtym okresie były nieporównywalnie większe niż obecnie. Nasuwa się oczywisty wniosek: kształcenie na odległość nie powstało w wyniku rozwoju nowoczesnych technologii, natomiast wykorzystując je udoskonaliło swoją formę [8, s. 16].

E-learning można podzielić ze względu na: dostępność w czasie, stosowane techniki, relację uczeń- nauczyciel, stosunek do tradycyjnego nauczania, a także stopień formalizacji. Forma nauczania na odległość powinna być ściśle dopasowana do konkretnych potrzeb danej instytucji. Dobór odpowiednich rozwiązać pozostaje w gestii autora kursu lub osób odpowiedzialnych za efektywne funkcjonowanie platformy edukacyjnej [10, s. 11–12].

Zalety *e-learningu* są oczywiste. Umożliwia on naukę w dowolnym miejscu i czasie, pozwala monitorować tempo pracy. Następuje znaczna redukcja kosztów po obu stronach. Studenci i pracownicy nie muszą dojeżdżać do miejsca, w którym organizowany jest kurs, organizatorzy nie muszą wynajmować pomieszczeń. Nowoczesne technologie mają ogromny wpływ na obniżenie kosztów komunikacji. Według szacunków, kontakt ze studentem, uczniem lub klientem za pomocą sieci teleinformatycznej jest prawie czterdziestokrotnie tańszy niż w przypadku aranżowania tradycyjnego spotkania [6, s. 53]. Jak wynika z raportu, powstałego w oparciu o badania przeprowadzone w 2014 roku przez Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, wśród studentów uczelni publicznych oraz niepublicznych kierunków ekonomicznych, zalety platform *e-learningowych*

są widoczne dla uczestników tego typu zajęć. Jednocześnie można zauważyć niepokojąca różnicę w dostępie do kursów online. Duża część studentów uczelni publicznych nie miała możliwości uczestnictwa w zajęciach *e-learningowych* [8]. Krytycy *e-learningu* wskazują na brak bezpośredniego kontaktu z osobą prowadzącą kurs, a tym samym zanik relacji międzyludzkich w procesie edukacji. Przeniesienie środka ciężkości w nauczaniu z nauczyciela na ucznia jest więc postrzegane, w zależności od zajmowanego stanowiska, jako wada lub zaleta.

Aby korzystać z zasobów platform edukacyjnych potrzebny jest komputer lub inne urządzenie z dostępem do Internetu. Ze względu na specyficzny charakter kursów *online* (brak kontaktu z wykładowcą) użytkownik jest zmuszony wykazać się większą motywacją oraz zaangażowaniem. Sposób przyswajania wiedzy za pomocą platform edukacyjnych jest specyficzny i wymaga konkretnych umiejętności [3, s. 12]. Niezwykle ważna jest organizacja oraz samokontrola wyników pracy. Większość zamieszczanych materiałów ma formę tekstową, dlatego też umiejętność czytania ze zrozumieniem wydaje się kluczowa. Ze względu na różną wartość materiałów dostępnych w Internecie, niezwykle ważna jest ich odpowiednia selekcja.

2. Geneza zdalnej edukacji i rozwój platformy edukacyjnej

Nowe technologie były wykorzystywane w edukacji wraz z powstaniem techniki filmowej. Już od 1910 roku, krótkie filmy instruktażowe rozpowszechniano po całych Stanach Zjednoczonych w celach instruktażowych. W latach dwudziestych i trzydziestych, z powodzeniem rozwijało się radio edukacyjne. Po drugiej wojnie światowej, wraz z pojawieniem oraz upowszechnieniem się odbiorników telewizyjnych powstała telewizja edukacyjna. Od 1969 roku funkcjonuje Londyński Otwarty Uniwersytet (*„The Open University”*). W 1970 roku powstał Uniwersytet Athabasca, największy Uniwersytet w Kanadzie oferujący naukę na odległość. Rozwój technologii w znacznym stopniu przyczyni się do rozwoju zdalnej edukacji w miejscach gdzie tradycyjne nauczanie stanowiło problem, między innymi w wyżej wymienionej Kanadzie i Australii (ze względu na małe zaludnienie oraz duże odległości). Na początku lat siedemdziesiątych istniało w Polsce Telewizyjne Technikum Rolnicze oferujące szkolenie na odległość. W 1991 roku powstała w Poznaniu Europejska Szkoła Kształcenia Korespondencyjnego (jako polski oddział holenderskiej grupy ESCC), od 2003 roku placówka ta organizuje szkolenia wykorzystując łącza teleinformatyczne. W latach 2002–2005 powstawał Polski Uniwersytet Wirtualny (PUW) [11, s. 223].

Od lat dziewięćdziesiątych, Internet stał się najpopularniejszym, najtańszym oraz najbardziej dostępnym środkiem zdalnego nauczania. Wygoda oraz atrakcyjność pre-

zentowanych materiałów sprawiły, że nauczanie na odległość ponownie zyskało wielu sympatyków. W latach dziewięćdziesiątych największa liczba ośrodków oferujących zdalne nauczanie, zlokalizowana była na terenie Stanów Zjednoczonych ze względu na najlepiej rozwiniętą siecią teleinformatyczną. Obecnie USA pozostają liderem w zakresie kształcenia na odległość [8, s. 18].

Z raportu opublikowanego w 2015 roku (przez Gemius S.A., internetową agencje badawczą) wynika, że z Internetu korzysta dwie trzecie Polaków [5]. Wykres (Ryc. 1) przedstawia liczbę użytkowników Internetu w Polsce (2015 r.).

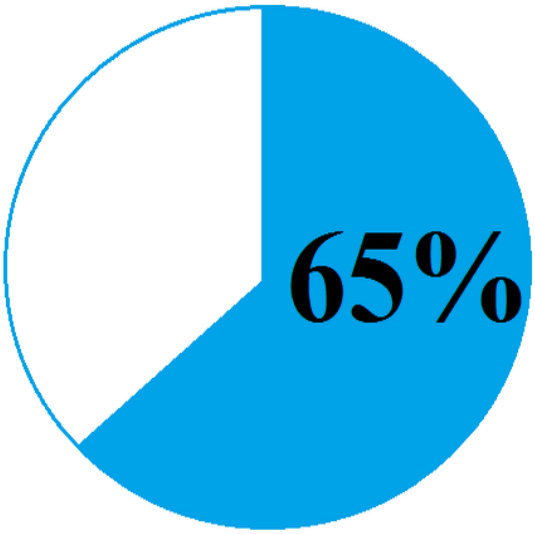

Ryc. 1. Liczba użytkowników Internetu w Polsce (2015 r.) [5].

Z jednej strony, dane te mogą być niepokojące, wynika z nich bowiem, że to trzynaście procent mniej od średniej krajów Unii Europejskiej. Dla porównania, w Danii użytkownikami Internetu jest dziewięćdziesiąt siedem procent mieszkańców. Pomimo znacznej różnicy w stosunku do krajów szeroko rozumianej Europy Zachodniej, osiemnaście milionów Polaków regularnie korzysta z sieci WWW. Biorąc pod uwagę przytoczone dane, rozwój zdalnego nauczania jest w pełni uzasadniony.

Kursy online tworzone są w wirtualnym środowisku, które można porównać do wirtualnej sali wykładowej [2, s. 3]. W większości przypadków jest to platforma edukacyjna redagowana przez autora kursu. Wygląd oraz funkcjonowanie platformy zdalnego nauczania uzależnione są od formy kursu, rodzaju zamieszczanych materiałów szkoleniowych, ich wartości merytorycznej, atrakcyjności przekazu a także interakcji pomiędzy uczestnikami kursu. *E-learning* jest nierozerwalnie związany z naukami społecznymi. Kształtowanie nowych trendów w edukacji, wpływ technologii na procesy dydaktyczne, postrzeganie roli ucznia oraz nauczyciela we współczesnej nauce, to tematy, które odnoszą się również

do e-edukacji. Idea nauczania pozostała niezmieniona. Relacja nauczyciel-uczeń została zachowana, przybrała jedynie inną, nowoczesną formę.

W Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu, Platforma *Moodle* została uruchomiona w 2008 roku. Intensywny rozwój nowoczesnych technologii sprawił, że praktycznie wszystkie instytucje były zmuszone zweryfikować swoje podejście do promowania szeroko pojętej wiedzy. Na początku 1995 roku w BUWr powstał katalog komputerowy i od tego czasu wszystkie nowe pozycje są do niego systematycznie włączane. Katalog umożliwia jednoczesne przeszukiwanie zasobów Biblioteki Uniwersyteckiej jak i bibliotek specjalistycznych UWr. Zdigitalizowane zbiory stanowią kolekcje w Bibliotece Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego (BCUWr). Funkcjonowanie Biblioteki jest ściśle uzależnione od technologii. Stworzenie kursów internetowych, których treść dotyczy bezpośrednio Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, a także tematów pokrewnych było naturalnym rozwiązaniem kwestii dotyczących dydaktyki bibliotecznej. Poniżej (Ryc. 2) prezentowany jest fragment strony internetowej BUWr z widocznym po prawej stronie „wejściem" do platformy edukacyjnej.

Ryc. 2. Platforma edukacyjna (*e-learning* BUWr) na witrynie internetowej Biblioteki (www.bu.uni.wroc.pl).

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu podąża szlakiem rozwoju nowych technologii wytoczonym na przełomie XX i XXI wieku.

Transfer nowych technologii do sfery niekomeryjnej jest nieunikniony. Proces ten, który dotyczy w dużej mierze instytucji naukowych sprawił, że na nowo zostało zweryfikowane pojęcie edukacji. Systematyczny rozwój kursów internetowych, nie tylko w Bibliotece, ale także na całym Uniwersytecie Wrocławskim jest tego konsekwencją. W 2010 roku, dwa lata po uruchomieniu serwisu edukacyjnego Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, podobny system istniał w czterech Bibliotekach Uniwersyteckich w Polsce. Dwa lata później, w 2012 roku było ich siedem. Jeszcze bardziej dynamiczny wzrost zanotowały uczelnie techniczne. Szkolenia internetowe wprowadziły również uczelnie ekonomiczne [7]. Najpopularniejszą platformą edukacyjną wykorzystywaną w bibliotekach akademickich jest *Moodle*. Zainstalowana w serwisie Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu oferuje darmowe oprogramowanie, które z wielu względów wydaje się być najlepszym rozwiązaniem w edukacji, nie tylko pod względem finansowym [1]. Jak zostało trafnie zauważone, posługując się komercyjnym oprogramowa-

niem, traci się wpływ na kierunek jego rozwoju, będąc tym samym uzależnionym od producenta. Takie rozwiązanie nie wpływa pozytywnie na proces dydaktyczny.

3. Funkcjonowanie platformy edukacyjnej w BUWr

Platforma *e-learningowa* jest cyklicznie modernizowana oraz aktualizowana pod względem treści. Jednym z kluczowych elementów jest „elastyczność" kursów. System *e-learningowy* sprawia, że wszyscy uczestnicy kursów mają jednakowy, nieskrępowany dostęp do wiedzy. Przeniesienie środka ciężkości w nauczaniu z nauczyciela na ucznia gwarantuje większą swobodę w doborze konkretnych materiałów. Przykład stanowi kurs „Prawo autorskie dla bibliotekarzy" (Ryc.3). Jest on podzielony na rozdziały i tym samym użytkownik ma możliwość dokonywania selekcji materiałów oraz monitorowania tempa nauki.

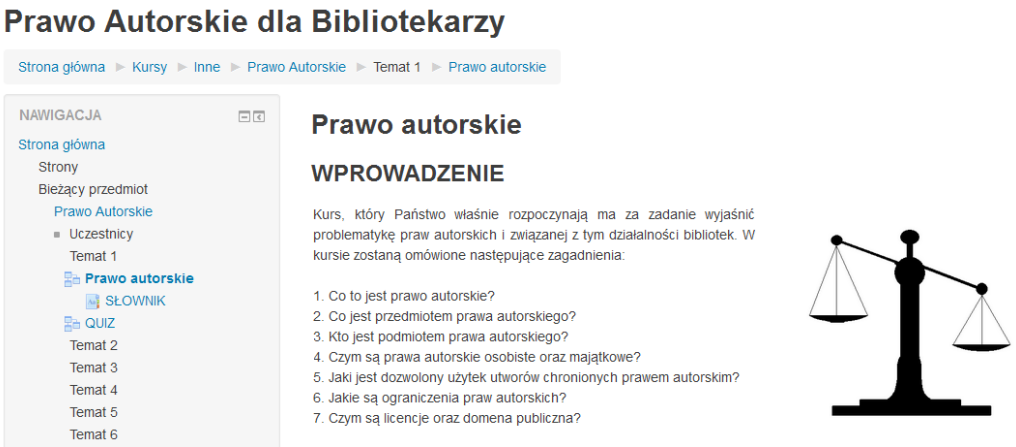

Ryc. 3. Przykładowy kurs na platformie edukacyjnej BUWr [4].

Obecnie (stan na wrzesień 2015 r.) platforma edukacyjna Biblioteki Uniwersyteckiej zawiera jedenaście kursów, które systematycznie są aktualizowane oraz modernizowane, zgodnie z wymogami współczesnej nauki. Każdy kurs podzielony jest na krótkie lekcje. Dla przykładu: kurs poświęcony problematyce „Open Access", zawiera takie lekcje jak „Historia Open Access", „Postulaty", „Licencja". Wykorzystywane materiały dydaktyczne nie ograniczają się do „suchego" tekstu i są uzupełnianie materiałami multimedialnymi (zdjęciami, wykresami oraz krótkimi filmikami). Jest to zabieg nie tylko estetyczny, ale powodujący większe zainteresowanie użytkowników tematem i pomagający efektowniej przyswoić wiedzę. Uzupełnienie kursów stanowią słowniki, które wyjaśniają skomplikowane oraz problematyczne terminy (Ryc. 4).

Strona: **1** 2 (Dalej)
Wszystkie

C

CREATIVE COMMONS

Międzynarodowy projekt, który oferuje darmowe rowiązania prawne, różnego rodzaju licencje oraz aktywnie wspiera inicjatywy wolnego dostępu. Od 2005 roku, oddział *Creative Commons* działa w Polsce.

CZASOPISMA HYBRYDOWE

W przypadku tych czasopism, tylko część z nich jest dostępna bezpłatnie. Można wśród nich wyróżnić:

- czasopisma opóźnionego dostępu - czyli bezpłatny dostep do tekstu następuje po okreslonym czasie
- czasopisma, które pubikują teksty zarówno tradycyjnie jak i w formie otwartej
- czaspisma, które łączą cechy wyżej wymienionych

CZASOPISMA W PEŁNI OTWARTE

Publikacje przeznaczone do korzystania w wolnym dostępie. Istnieje wiele modeli ich finansowania.

D

Ryc. 4. Fragment słownika wykorzystywanego w ramach kursów *e-learningowych* [4].

Po zapoznaniu się z treścią kursu, istnieje możliwość sprawdzenia swojej wiedzy poprzez rozwiązanie *quizu*. Pytania (głównie typu zamkniętego) odnoszą się bezpośrednio do zgromadzonych na platformie materiałów. Po udzieleniu wszystkich odpowiedzi użytkownik ma możliwość wrócić do tematów lekcji i ponownie rozwiązać *quiz*. Poniżej, na Ryc. 5 zaprezentowano przykładowy test wyboru.

QUIZ

Podejście: 3

Otrzymałeś dotąd 0 punktów z 0

Open Access zapewnia:

- płatny oraz powszechny dostęp do publikacji zawierających treści naukowe oraz edukacyjne
- bezpłatny oraz powszechny dostęp do publikacji zawierających treści naukowe oraz edukacyjne
- płatny oraz ograniczony dostęp do publikacji zawierających treści naukowe oraz edukacyjne

Prześlij

Masz za sobą 0% lekcji

Ryc. 5. Przykładowy test wyboru [4].

Szkolenia skonstruowane są w sposób jasny i intuicyjny, nie jest wymagana żadna wiedza z zakresu informatyki. Obsługa serwisu BUWr nie sprawia większych trudności, przypomina korzystanie z popularnych portali społecznościowych.

Kursy mają charakter otwarty, oznacza to, że każdy użytkownik Internetu może z nich skorzystać, chociaż wiele opcji (na przykład gromadzenie punktów za poprawne rozwiązanie *quizu*) jest dostępnych po zalogowaniu do serwisu. Część kursów związanych jest bezpośrednio z Biblioteką Uniwersytecką we Wrocławiu. Kursy takie jak „Szkolenie biblioteczne" lub „Zbiory specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu" przybliżają funkcjonowanie Biblioteki. Zawierają one praktyczne wskazówki niezbędne do organizacji pracy naukowo-badawczej oraz prezentują zasób biblioteczny, zgromadzony w BUWr. Skierowane są głównie do nowych użytkowników Biblioteki, a także tych osób, które starają się poszerzyć swoja wiedzę z zakresu dostępnych baz danych, wyszukiwarek oraz międzynarodowych katalogów. Kursy, jak np. „Otwarty dostęp", „Historia pisma" lub „Prawo Autorskie dla Bibliotekarzy", pomimo iż nie są bezpośrednio związane Biblioteką Uniwersytecką we Wrocławiu, poruszają tematy, dotyczące szeroko pojętego bibliotekoznawstwa.

Kursy nie są podzielone według stopnia trudności lub stanu wiedzy kursanta. Każda lekcja ma z góry określone cele, które są sformułowane w języku zrozumiałym dla wszystkich użytkowników. Platforma *e-learningowa Moodle*, pomimo odmiennego funkcjonowania, pozwala zachować oraz buduje relacje nauczyciel-uczeń. Studenci oraz pracownicy naukowi mają możliwość kontaktu z twórcami kursów (poprzez pocztę elektroniczną, na platformie szkoleniowej lub też bezpośrednio w Oddziale Informacji Naukowej BUWr), w celu wyjaśnienia kwestii związanych z treścią lekcji lub zasugerowania zmian.

Zakończenie

Nauczanie na odległość ma długą tradycję. W Polsce kształcenie korespondencyjne rozwijało się już ponad dwieście lat temu. Wraz z gwałtownym rozwojem technologii pojawiły się nowe formy kształcenia. Przemyślane oraz dobrze zorganizowane kursy *online* udowodniły, że istnieje alternatywa dla klasycznie rozumianej nauki. Od lat sześćdziesiątych dwudziestego wieku, na całym świecie powstają uczelnie oferujące szkolenia internetowe. Przełomem w rozwoju edukacji na odległość stało się upowszechnienie Internetu. Obecnie, wirtualne środowisko stanowi najważniejsze źródło pozyskiwania wiedzy.

Rozwój e-learning w Polsce, w dużym stopniu kształtowany jest przez dwa czynniki: technologię oraz stan edukacji. Prognozy dotyczące rozwoju technologicznego w ciągu najbliższych parunastu lat są niezwykle optymistyczne. Pozyskiwanie informacji *online* stanie się dużo szybsze i wygodniejsze. Zwiększy się liczba użytkowników Internetu, komputery stacjonarne zostaną wyparte przez urządzenia mobilne oferujące dostęp do wiedzy z dowolnego miejsca. Pomimo prognozowanego spadku liczby stu-

dentów na polskich uczelniach, zapotrzebowanie na usługi edukacyjne wzrośnie. Czynniki te, determinujące rozwój zdalnego nauczania w Polsce, będą miały decydujący wpływ na jego funkcjonowanie. Uczelnie przygotowujący program nauczania muszą mieć to na uwadze. System *e-learningowy*, rozwijany w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu systematycznie odnotowuje wzrost zainteresowania wśród studentów, doktorantów, czy też pracowników naukowych. Użytkownicy platformy edukacyjnej wskazują na mobilność szkoleń oraz łatwy dostęp do oferowanych kursów. Sprawdza się on także jako źródło dystrybuowania wiedzy, stwarza warunki do indywidualizacji kształcenia. Pomimo wspólnych cech, każdy kurs jest odzwierciedleniem dydaktycznych umiejętności autora. Różnią się one od siebie podejściem do tematu, strukturą oraz sposobem prezentowania informacji. Dlatego też, pojęcie e-edukacji jest niezwykle trudne do zdefiniowania.

E-learning jest postrzegany jako nowa forma kształcenia. Wykorzystana we właściwy sposób jest w stanie oddziaływać na dużą większą skalę niż tradycyjna nauka. Śledząc rozwój platformy edukacyjnej w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu można wyciągnąć następujący wniosek: kursy *online* są wygodne, przykuwają uwagę atrakcyjnością materiałów, a ponadto spełniają swoją funkcję edukacyjną. Systematyczny rozwój kursów internetowych, nie tylko w Bibliotece, ale także na całym Uniwersytecie Wrocławskim pokazuje, że system edukacyjny musi cały czas się rozwijać i wychodzić naprzeciw oczekiwaniom środowiska akademickiego.

Bibliografia załącznikowa

1. BECKING, J. *Open up,* „E-mentor" [on-line], 2005 nr 2, [dostęp 15.07.2015]. Dostępny w Internecie: http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/9/id/149.
2. BOGDAŃSKA, B., OFANOWSKA , U. *E-learning ujarzmiony. Bibliotekarki vs Moodle,* Biuletyn EBIB [on-line].[Warszawa]: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, nr 9/2014 (154) [dostęp: 29.07.2015].
3. CLARKE, A. *E-learning, nauka na odległość*, Warszawa: Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, 2007, s. 12. ISBN 978-83-206-1615-6.
4. *E-learning BUWr* [on-line]. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu [dostęp: 29.07.2015]. Dostępny w: http://elearning.bu.uni.wroc.pl.
5. GEMIUS POLSKA, *W Polsce co trzecia osoba bez dostępu do internetu* [on-line]. Ostatnia aktualizacja 07.05.2015 [dostęp 15.07.2015]. Dostępny w Internecie: https://www.gemius.pl/e-commerce-aktualnosci/w-polsce-co-trzecia-osoba-bez-dostepu-do-internetu.html.
6. KOMAŃDA, M. *E-learning na uczelniach publicznych i niepublicznych: perspektywa studentów wybranych kierunków ekonomicznych*, „E-mentor"[on-line], 2014 nr 5 [dostęp 14.07.2015]. Dostępny w Internecie: http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/57/id/1137.

7. KURKOWSKA, J. E. *Platformy e-learningowe w działalności dydaktycznej bibliotek publicznych uczelni akademickich,* „E-mentor" [on-line], 2012, nr 4 [dostęp 14.07.2015]. Dostępny w Internecie: http://www.e-mentor.edu.pl/artykul/index/numer/46/id/954.
8. PENKOWSKA, G. *Meandry e-learningu*, Warszawa: Difin, 2010, s. 49. ISBN 978-83-7251-281-8.
9. STANISŁAWSKA-MISCHKE, A. Czy potrzebne są katedry e-edukacji? W: Rudaka Leszek (red.), *Wybrane zagadnienia e-edukacji*, Warszawa: Wydawnictwa naukowo-Techniczne, 2009, s. 41. ISBN 978-83-204-3534-4.
10. WODECKI, A. Po co e-learning na uczelni? W: *E-learning w kształceniu akademickim,* M. Dąbrowski, M. Zając (red.), Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, 2006, s. 11–12. ISBN 83-922607-4-0.
11. WODECKI, A. Polski e-learning z perspektywy 10 lat. Jak było? Jak jest? Jak będzie? W: *E-learning- narzędzia i praktyka*, M. Dąbrowski, M. Zając (red.), Warszawa: Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, 2012, s. 223. ISBN 978-83-631-27-06-0.